

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПОЛІХРОНІДІ АГЛАЯ ГРИГОРІВНА

УДК 378:37.011.3-051:78]:376(043)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Сироткіна Жанна Єрофіївна,
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет,
завідувач кафедри музичного та
образотворчого мистецтва.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Козир Алла Володимирівна,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри теорії та методики музичної
освіти, хорового співу і диригування;

кандидат педагогічних наук, доцент
Завітренко Долорес Жораївна,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри спеціальної освіти
та здоров'я людини.

Захист дисертації відбудеться «27» квітня 2021 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці й на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано 26 березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процеси демократизації українського суспільства, які є важливим складником розвитку сучасного світу, зумовили модернізацію системи освіти в Україні відповідно до вимог світового та європейського освітнього простору, поширення ідеї гуманізації освіти й пріоритетів особистості. За таких умов інклюзія є одним із визначальних принципів у стратегічних законодавчих та освітніх документах, зокрема: Саламанській декларації та рамці дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.), Дакарській рамці дій (2000 р.), Інчхонській декларації «Освіта-2030: забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти та навчання протягом усього життя для всіх» (2015 р.), Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки».

Інклюзивна освіта як одна з основних тенденцій розвитку сучасної освітньої практики, поширившись в Україні швидкими темпами, зумовила розроблення у вітчизняній педагогічній науці концептуальних підходів у цьому напрямі та здійснення експериментальних досліджень. Важливим аспектом у реалізації інклюзивної освіти є відповідна підготовка педагогів, оскільки фахівцям усіх без винятку педагогічних спеціальностей необхідно мати ґрунтовні знання щодо специфіки навчання учнів з особливими освітніми потребами.

Вагомий внесок в обґрунтування загальних тенденцій і прогнозування підходів щодо розв'язання проблематики інклюзивної освіти, аналіз її основних характеристик здійснили вітчизняні й зарубіжні вчені: С. Альохіна, В. Бондар, М. Братко, О. Будник, Дж. Деппелер, Д. Завітренко, Т. Бут, М. Ейнскоу, А. Колупаєва, Т. Лорман, О. Кузьміна, М. Малік, М. Малофєєв, Ю. Найда, Н. Софій, О. Сунцова, Д. Харві, З. Шевців та ін.

Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва відображено в працях Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, А. Козир, А. Линенко, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ребрової, О. Ростовського, О. Рудницької та ін. У сучасних музично-педагогічних дослідженнях розроблено проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в різних напрямках майбутньої професійної діяльності: організації спільної освітньої діяльності учнів (Т. Борисенко), інноваційної діяльності (К. Завалко, Л. Шевченко), вокальної діяльності (О. Матвєєва, Л. Тоцька, Ю. Юцевич та ін.), міжособистісної творчої взаємодії (Лай Сяоцянь), професійної самореалізації (Л. Рибалко, Н. Сегеда), творчого самовираження (Хуань Яцянь), методично спрямованої самореалізації (Лю Сянь), естетичного виховання підлітків засобами арт-терапії (У. Дутчак), музично-естетичної діяльності

(В. Андрющенко), музично-просвітницької діяльності (Лі Аньань, О. Мельник), роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами (Т. Пляченко), аранжування музичних творів засобами комп'ютерних технологій (Л. Варнавська), використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів (Н. Євстігнєєва) тощо. Водночас питання професійної діяльності вчителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти залишилося без належної уваги дослідників, а отже актуальною є проблема підготовки вчителів музичного мистецтва як професіоналів, у яких сформована готовність до здійснення професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Аналіз теорії і практики проблеми, що досліджується, виявив певні суперечності в системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме між: соціальним замовленням на впровадження й реалізацію інклюзивної освіти у вітчизняній педагогічній практиці та наявністю кваліфікованих педагогічних кадрів для здійснення інклюзивної практики; вимогами врахування інклюзивного компонента в розвитку освіти й неготовністю вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності в нових умовах; необхідністю формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до професійної діяльності з урахуванням інклюзивної освіти та відсутністю програмно-методичних матеріалів, що забезпечують її формування у студентів на етапі здобуття вищої освіти.

Недостатня наукова розробленість означеної проблеми й об'єктивна потреба суспільства і педагогічної науки у її теоретичному та практичному розробленні зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми «Педагогічний вектор збагачення професійної компетентності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін засобами музичного, образотворчого та хореографічного мистецтв» (№ 0118U004226), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Автором досліджено проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 24 грудня 2015 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів

музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати сутність і структуру феномену «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти»; уточнити поняття «інтегрована освіта», «інклюзивна освіта», «діти з особливими освітніми потребами», «професійна діяльність учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти».

2. Виявити компоненти, критерії, їх показники та схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

3. Визначити й науково обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

4. Розробити й апробувати модель та експериментальну методику формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст і методика формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Гіпотеза дослідження – підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти відбуватиметься більш ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти.

Методи дослідження. Для перевірки гіпотези, досягнення мети, вирішення окреслених завдань було використано загальнонаукові методи теоретичного й емпіричного пошуку. Методи теоретичного рівня: аналіз і систематизація психолого-педагогічної і навчально-методичної літератури застосовано для визначення стану й теоретичного обґрунтування проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, побудови моделі та з'ясування педагогічних умов їхньої підготовки до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Методи емпіричного рівня: опитування, тестування респондентів – для виявлення стану готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) застосовано для перевірки дієвості моделі й ефективності методики формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Обробку експериментальних даних проведено методами математичної статистики (медіанний критерій), що дозволило перевірити достовірність отриманих результатів дослідження.

База дослідження. Експериментальна робота проводилась упродовж 2016 – 2020 рр. на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Експериментальним дослідженням було охоплено 218 осіб, із них: у контрольній групі – 106 осіб, в експериментальній – 112 респондентів.

Наукова новизна дослідження. Уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти); науково обґрунтовано сутність феномену «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти», визначено його структуру (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти), критерії (особистісно-настановний, орієнтаційно-інформаційний, операційно-процесуальний, оцінно-корегувальний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (високий, достатній, задовільний, низький); розроблено модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (ціннісно-зумовлений, практико-хронологічний, аналітично творчий етапи). Уточнено сутність конструктів «інтегрована освіта», «інклюзивна освіта», «діти з особливими освітніми потребами», «професійна діяльність учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти». Набула подальшого розвитку методика професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні: діагностувальної та експериментальної методик формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; елективного курсу «Основи професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти»; різнорівневих творчих завдань і кейсів. Результати дослідження можуть бути використані в роботі викладачів ЗВО під час розроблення навчальних і сертифікованих освітніх програм і науково-методичних посібників, а також у процесі професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, самоосвіти й самопідготовки вчителів музичного мистецтва.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 1-7 / 523 від 20.08.2020 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження № 06/38 від 17.07.2020 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 972/27.1-05 від 03.08.2020 р.), Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (акт про впровадження № 491 від 20.07.2020 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням комплексу методів дослідження, що адекватні об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; якісним і кількісним аналізом одержаних даних; експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; статистичною обробкою результатів педагогічного експерименту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й результати дослідження викладено на міжнародних («Управління якістю підготовки фахівців» (м. Одеса, 2016), «Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХ столітті» (м. Харків, 2016), «Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (м. Одеса, 2016), «Психологія та педагогіка сучасності : проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» (м. Львів, 2016), «Управління навчальними закладами : досвід, проблеми та перспективи» (м. Одеса, 2016), «Мировая экономика и профессиональное образование в новых геополитических условиях» (м. Алмати, 2017), «Управління та інновації в освіті : досвід, проблеми та перспективи» (м. Одеса, 2017, 2019)) науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження відображено в 14 публікаціях, із них 5 статей – у фахових виданнях України, 1 – в науковому зарубіжному періодичному виданні, 8 – апробаційного характеру.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох

розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації становить 167 сторінок. Робота містить 21 таблицю, 9 рисунків, що обіймають 36 самостійних сторінок основного тексту. До списку використаних джерел увійшло 292 найменування. Додатки (5) викладено на 8 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 241 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну і практичне значення, методи дослідження, подано відомості про апробацію й упровадження одержаних результатів, загальну кількість публікацій, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти»** – схарактеризовано професійну діяльність учителів музичного мистецтва як об'єкт наукових досліджень, уточнено поняття «інклюзивна освіта», визначено сутність феномену «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти», обґрунтовано компонентну структуру означеної готовності як результату професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

За результатами аналізу наукової літератури з проблеми дослідження, окреслено джерельну базу, з'ясовано, що питання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти є важливим та актуальним.

Вивчення феномену «професійна діяльність учителів музичного мистецтва» дозволило констатувати, що це багатофункційна професійна діяльність, яка має свої специфічні особливості, зумовлені метою освіти, специфікою освітнього процесу в школі, віковими особливостями аудиторії й тим, що вчитель музичного мистецтва одночасно виступає в кількох ролях (педагог, вихователь, музикант): навчає дітей основ музичного мистецтва, сприяє вихованню і формуванню духовних цінностей особистості, пропагує музичне мистецтво. Доведено, що музично-педагогічна діяльність має особливу структуру (цілеутворювальний, інтелектуально-діяльнісний, предметно-діяльнісний, емоційний компоненти, компонент професіоналізму, високий рівень педагогічної культури, особистісно-професійний компонент), яка визначається специфікою музичної освіти, водночас підпорядковується загальним закономірностям теорії діяльності.

На підставі аналізу наукових праць (Е. Абдуллін, Л. Арчажникова, А. Линенко, А. Козир, Г. Падалка, О. Полякова, О. Реброва, О. Ростовський,

О. Рудницька та ін.) професійну діяльність учителів музичного мистецтва визначено як цілеспрямовану й планомірно організовану взаємодію вчителя з учнями, що врегульовує спілкування особистості з музичним мистецтвом на основі комплексного задоволення музично-естетичної потреби, тобто необхідності виражати, переживати й передавати іншим емоційно-образний і духовно-моральний зміст музичного мистецтва, та сприяє її становленню, формуванню, розвитку, саморозвитку в процесі музично-педагогічної діяльності. З'ясовано, що специфіка музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних завдань засобами музичного мистецтва.

Установлено, що новими, прогресивними формами здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами є інтеграція та інклюзія, які виступають однорідними, натомість не рівнозначними поняттями. Терміни «інклюзія» й «інтеграція» характеризуються різною мірою включеності дітей з особливими освітніми потребами в освітню систему: інтеграція передбачає акомодацию дітей з особливими освітніми потребами до вимог всієї системи освіти, що в цілому залишається незмінною, не пристосованою для навчання такої категорії учнів, тоді як інклюзія полягає в адаптації системи до освітніх потреб дитини.

З'ясовано, що особливе місце у вивченні наукового поля феномену «інклюзивна освіта» відводиться поняттю «діти з особливими освітніми потребами», яке широко охоплює всіх учнів, чиї освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми: дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей і дітей із соціально вразливих груп. Відповідно до нормативних документів і широкого розуміння інклюзивної освіти – діти з особливими освітніми потребами – це особи, які мають певні особливості розвитку та потребують специфічного педагогічного супроводу, спрямованого на додаткову компетентну підтримку в освітньому процесі.

У результаті аналізу концептуальних засад інклюзивної освіти, її основних характеристик, що розкривають сутність феноменології цього соціально-педагогічного явища, інклюзивну освіту розуміємо як педагогічний феномен, що передбачає таку організацію освітнього процесу, за якої всі діти, незалежно від їхніх фізичних, психічних та інших особливостей розвитку, включені до загальної системи освіти й навчаються разом з іншими однолітками (при цьому в освітніх організаціях здійснюється облік їхніх особливих освітніх потреб, надається специфічна педагогічна підтримка й корекційна допомога). Інклюзивна освіта як соціальний феномен передбачає формування в суспільстві особливої культури відносин до осіб з особливими освітніми потребами. Основними складниками інклюзивної освіти виступають командний підхід, задоволення індивідуальних потреб дітей, співпраця з

батьками, створення сприятливої атмосфери в дитячому колективі. У зазначеному контексті професійна діяльність учителя музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти розглядається як складна багатокомпонентна динамічна система з певною структурою, кожен компонент якої (цілі, предмет, зміст, засоби музично-педагогічної діяльності, учасники освітнього процесу) спрямований на вирішення взаємопов'язаної послідовності педагогічних завдань різного рівня складності, що зумовлюються специфікою інклюзивної освіти.

Готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти розуміємо як складне, інтегративне особистісно-професійне утворення, що передбачає систему поглядів і переконань, професійних знань, умінь та навичок для вирішення професійних завдань засобами музичного мистецтва, що формуються на основі усвідомлення мотивів і потреб у такій діяльності з урахуванням особливостей розвитку інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти.

За результатами теоретичного аналізу обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, у межах якої визначено мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти.

Критеріями оцінювання компонентів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти з відповідними показниками було обрано такі: особистісно-настановний (показники: усвідомлення значущості впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами; здатність виявляти толерантність; наявність емпатії); орієнтаційно-інформаційний (показники: обізнаність з теоретичними основами інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; з особливостями психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; із сучасними психолого-педагогічними методами навчання і виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії); операційно-процесуальний (показники: вміння співпрацювати в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами; здійснювати адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини; розробляти план уроку музичного мистецтва з урахуванням індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами) та оцінно-корегувальний (показники: здатність до рефлексії власної професійної діяльності; здатність до здійснення самоаналізу проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва;

здатність до прогнозування своїх дій та їх результату в професійній діяльності в умовах інклюзії).

У другому розділі – **«Експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти»** – здійснено рівневу характеристику готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; позиційовано модель формування досліджуваного феномену, розкрито принципи її функціонування та стратегію розгортання в закладі вищої освіти; здійснено порівняльний аналіз результатів сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти до та після експериментальної роботи.

На основі аналізу процесу становлення і розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва й особливостей їхньої професійно-педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти.

На констатувальному етапі експериментальної роботи для вимірювання рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти за визначеними критеріями та показниками було дібрано відповідні методики. За особистісно-настановним критерієм розроблено питальник для визначення усвідомлення значущості впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, застосовано експрес-питальник «Індекс толерантності» і методику «Діагностика рівня емпатійних здібностей» В. Бойка. За орієнтаційно-інформаційним критерієм використано спеціально розроблені тестові завдання; за операційно-процесуальним – ділову гру, метод кейсів, аналіз планів уроку; за оцінно-корегувальним – методику «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» (А. Карпов), питальник «Самоаналіз труднощів у діяльності педагога» (Л. Горбунова, І. Цвелюх), методику «Прогностична задача» (Л. Регуш, Н. Сомова).

Відповідно до критеріїв та їх показників, розроблено якісні характеристики рівнів досліджуваної готовності (високий, достатній, задовільний, низький).

Високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти був наявний у студентів, яким притаманне глибоке усвідомлення значущості впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами. Вони вирізняються сформованою усталеною здатністю виявляти толерантність та емпатію. Для майбутніх учителів музичного мистецтва характерна глибока обізнаність із теоретичним підґрунтям інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; особливостями психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; сучасними психолого-педагогічними методами навчання та виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії. Майбутні вчителі музичного мистецтва означеного рівня готовності вирізняються сформованістю вмінь співпрацювати в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами; здійснювати адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини, розробляти плани уроків музики з урахуванням індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Вони здатні здійснювати рефлексію власної професійної діяльності, самоаналіз проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; прогнозувати свої дії, їх результат у професійній діяльності в умовах інклюзії.

Достатній рівень готовності майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає наявність у них емпатії. Усвідомлюючи значущість впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, такі студенти прагнуть до вияву толерантності, хоча подекуди не завжди це в них виходить. Майбутні вчителі музичного мистецтва цього рівня обізнані з теоретичними основами інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; особливостями психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; сучасними психолого-педагогічними методами навчання та виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії, хоча подекуди й припускають окремі неточності. Вони здійснюють адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини, намагаються співпрацювати в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами, проте не завжди виявляють

упевненість у цій діяльності; розробляють плани уроків музики та намагаються враховувати індивідуальні програми розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Здатність до рефлексії власної професійної діяльності в майбутніх учителів музичного мистецтва цього рівня у цілому сформована. Вони прагнуть до здійснення самоаналізу проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва, прогнозування своїх дій та їх результату в професійній діяльності в умовах інклюзії, хоча це викликає деякі труднощі.

Задовільний рівень готовності властивий майбутнім учителям музичного мистецтва, які недостатньо усвідомлюють значущість впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами. Вони не завжди виявляють толерантність та емпатію. Майбутні вчителі музичного мистецтва цього рівня недостатньо обізнані з теоретичним підґрунтям інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва. Знання особливостей психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами є поверхневими. Вони майже не обізнані із сучасними психолого-педагогічними методами навчання та виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії. Здійснюючи адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини, припускаються помилок. Розробляючи плани уроків музики, не враховують індивідуальні програми розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а співпраця в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами викликає значні труднощі. У майбутніх учителів музичного мистецтва цього рівня готовності відсутня чітка потреба в здійсненні самоаналізу проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва і прогнозуванні своїх дій та їх результату в професійній діяльності в умовах інклюзії.

Майбутні вчителі музичного мистецтва з *низьким рівнем* досліджуваної готовності не усвідомлюють значущості впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, не виявляють толерантність та емпатію. Вони мають фрагментарні знання про особливості психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, теоретичне підґрунтя інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; не володіють сучасними психолого-педагогічними методами навчання та виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії; не здатні самостійно здійснювати адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини та розробляти плани уроків музики з урахуванням індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми

потребами; у них відсутнє усвідомлення необхідності співпрацювати в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами; вони не виявляють здатності до рефлексії власної професійної діяльності. Майбутні вчителі музичного мистецтва цього рівня роблять лише епізодичні спроби самоаналізу проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; здатність до прогнозування своїх дій та їх результату в професійній діяльності в умовах інклюзії не сформована.

Аналіз результатів діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти на констатувальному етапі засвідчив, що високий рівень виявлено у 3,6% респондентів експериментальної і 3,8% – контрольної груп, достатній – у 12,5% майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної групи й у 13,2% – контрольної, задовільний рівень був у 40,2% досліджуваних експериментальної і 42,4% – контрольної груп, низький рівень виявлено у 43,7% – студентів експериментальної і в 40,6% – контрольної груп.

На формувальному етапі експерименту було розроблено модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що відображає: мету, підходи (особистісно зорієнтований, інтегративний, командний), принципи (людиноцентричності, міждисциплінарності, технологізації), педагогічні умови, компоненти, критерії та показники оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, навчальні цілі, засоби, форми й методи організації навчання на ціннісно-зумовленому, практико-хронологічному, аналітично-творчому етапах.

Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти передбачало впровадження моделі й експериментальної методики в три етапи шляхом реалізації на кожному з них усіх трьох педагогічних умов, а також включення до процесу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розробленого елективного навчального курсу «Основи професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти».

Перший етап – ціннісно-зумовлений – був спрямований на формування в майбутніх учителів музичного мистецтва позитивного емоційного ставлення до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та дітей з особливими освітніми потребами, зокрема. На цьому етапі було висвітлено такі теми елективного навчального курсу «Основи професійної діяльності вчителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти»: «Вплив музичного мистецтва на дітей з особливими освітніми потребами» і «Толерантність та

емпатія як соціально-психологічні якості особистості». Так, лекційне заняття «Вплив музичного мистецтва на дітей з особливими освітніми потребами» передбачало поєднання презентації теоретичного матеріалу й залучення до його обговорення студентів, а також виконання ними творчих завдань (визначення особливостей впливу музичного ритму, гучності, висоти та тембру звука на психофізіологію людини; вибір музичних творів, які ілюструють різні емоції та відповідні до них типи дихання (за схематичними зображеннями дихальних рухів В. Медушевського) тощо).

Проведено практичні заняття у формі відкритої трибуни «Інклюзія і музика: забаганка чи необхідність» і круглого столу «Сучасний учитель музичного мистецтва як провідник змін». Реалізації мети першого етапу формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в умовах інклюзивної освіти сприяла й серія тренінгових занять, в основу яких було покладено вправи сучасних дослідників-практиків (О. Махалкіна, Ю. Терюшкова та ін.), адаптовані до проблеми та контингенту («Марка», «Чудо-дерево», «Банк толерантності та емпатії», «Зрозумій мене», «Увійди в роль людини з особливими освітніми потребами» тощо.). Мета тренінгу «Толерантність та емпатія у просторі інклюзії» полягала у формуванні педагогічної толерантності та емпатійних здібностей студентів до дітей з особливими освітніми потребами через «проживання» подібного досвіду, вихованні гуманного ставлення до таких дітей. Тренінг «Різні діти – різні ми» мав на меті сприяти усвідомленню майбутніми вчителями музичного мистецтва психологічних особливостей дітей з особливими освітніми потребами; розширенню уявлень учасників тренінгу про способи і правила спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами та зняття тривожних станів у таких контактах; виробленню внутрішньої позитивної позиції щодо дітей з особливими освітніми потребами й до професійної діяльності в умовах інклюзії в цілому. У межах цього тренінгу проведено вправи («Ми різні», «Мій досвід спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами», «Список наших проблем у спілкуванні з дітьми з особливими освітніми потребами», «Я сьогодні», «Проблеми дітей з особливими освітніми потребами», «Не бачу, не чую, не розмовляю», «Інопланетянин», «Поводир – сліпий», «Зв'язані руки», «Що чутно?», «Наше послання до вас», «Взаємодія», «Груповий малюнок») та дискусії «Мої проблеми у спілкуванні з людьми з особливими потребами».

Другий – практико-хронологічний – етап сприяв систематизації і формуванню знань щодо специфіки функціонування інклюзивного освітнього середовища та професійної діяльності в ньому вчителя музичного мистецтва. На цьому етапі було прочитано лекції «Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен», «Технології інклюзивної освіти в професійній діяльності вчителів музичного мистецтва», що передбачали застосування

спеціальних програм (наприклад, Wordcloud.pro), використання інтерактивних методів навчання і низки творчих завдань (робота в малих групах із запропонованими кейсами «Використання музичного потенціалу в інклюзивній освіті зарубіжжя», «Методичні системи Е. Жак-Далькроза, З. Кодая, К. Орфа»). На другому етапі було проведено практичні заняття: кейс-стаді «Особливі освітні потреби дітей та врахування їх в організації навчання на уроках музичного мистецтва» й «Адаптації та модифікації».

Третій – аналітико-творчий – мав на меті формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вмінь і навичок ефективної професійної діяльності в умовах інклюзивної світи. На цьому етапі було прочитано лекцію «Сучасні психолого-педагогічні методи навчання і виховання в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва в умовах інклюзії», під час якої використано інтерактивні методи («мозковий штурм», «диригент», «мікрофон», «робота в парах», «робота в малих групах»). Зокрема було розглянуто метод високочастотної слухової терапії Альфреда Томатіса, презентовано його сутність, технічне забезпечення, акцентовано на рекомендаціях до застосування методу Томатіс-терапії та особливих умовах організації занять за цим методом. Студенти опановували такі ключові поняття, як-от: «метод Томатіс-терапії», «високочастотна терапія», «повітряна провідність звуку», «кісткова провідність звуку», «електронне вухо», «курс Томатіс-терапії», «етапи курсу Томатіс-терапії» тощо. Увагу було приділено музикотерапії, майбутні вчителі музичного мистецтва отримували уявлення про терапевтичні функції музики, опановуючи тему «Музикотерапія і її вплив на особистість». Серед творчих завдань щодо методу музикотерапії було опрацювання кейсу «Музикотерапевтичні школи й напрями» з презентацією отриманих результатів; визначення основних принципів музично-терапевтичних методик, що використовують психоемоційний вплив музики; знаходження спільних і відмінних рис музикотерапії і навчання музики.

У межах третього етапу на практичних заняттях були застосовані: серія вправ «Музикотерапія в інклюзивному просторі», ділова гра «Використання музикотерапії на уроках музичного мистецтва», ігрове моделювання з теми «Сучасний урок музичного мистецтва в інклюзивній школі». Майбутні вчителі виконували індивідуальне навчально-дослідне завдання, що полягало в підготовці сценарію музичного заходу за участі дітей з особливими освітніми потребами початкової школи. Кожен студент отримував індивідуальну картку, у якій зазначалася характеристика групи учнів – учасників музичного заходу, до складу якої входили діти з особливими освітніми потребами. Відповідно до запропонованих характеристик, майбутні вчителі музичного мистецтва розробляли сценарій, прописуючи різні види робіт для учнів, ураховували вибір методів підготовки дитини з особливими освітніми потребами до включення,

об'єднання в підгрупи, створення умов для максимального розвитку й ефективної адаптації в інклюзивній групі, використання різноманітного за жанрами та стилями музичного матеріалу (народна музична творчість, шедеври класичного мистецтва, звуки природи тощо).

За результатами прикінцевого зрізу встановлено, що високого рівня готовності до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти досягли 15,2% майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної (було 3,6%) та 4,7% – контрольної (було 3,8%) груп; достатнього рівня – 49,1% респондентів експериментальної (було 12,5%) і 12,3% – контрольної (було 13,2%) груп; на задовільному рівні залишилося 27,7% студентів експериментальної (було 40,2%) та 42,4% – контрольної (було 42,4%) груп; на низькому рівні залишилося 8% майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної (було 43,7%) та 40,6% – контрольної (було 40,6%) груп.

Достовірність одержаних результатів підтверджена застосуванням медіанного критерію (різниця між результатами діагностування студентів контрольної та експериментальної груп була статистично вагомою на рівні $\alpha = 0,05$).

Отже, результати повторного діагностування та їх порівняльний аналіз із вихідними даними підтвердили гіпотезу дослідження й ефективність запропонованої моделі та експериментальної методики формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що дозволило розробити й апробувати модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, визначити та експериментально перевірити педагогічні умови її реалізації.

1. Установлено, що професійна діяльність учителів музичного мистецтва – це цілеспрямована й планомірно організована взаємодія вчителя з учнями, що врегульовує спілкування особистості з музичним мистецтвом на основі комплексного задоволення музично-естетичної потреби, тобто необхідності виражати, переживати й передавати іншим емоційно-образний і духовно-моральний зміст музичного мистецтва, та сприяє її становленню, формуванню, розвитку, саморозвитку в процесі музично-педагогічної діяльності. Професійна діяльність учителя музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти

розглядається як складна багатокomпонентна динамічна система з певною структурою, кожен компонент якої (цілі, предмет, зміст, засоби музично-педагогічної діяльності, учасники освітнього процесу) спрямований на вирішення взаємопов'язаної послідовності педагогічних завдань різного рівня складності, що зумовлюються специфікою інклюзивної освіти.

З'ясовано, що інклюзивна освіта як педагогічний феномен передбачає таку організацію освітнього процесу, за якої всі діти, незалежно від їхніх фізичних, психічних та інших особливостей розвитку, включені до загальної системи освіти й навчаються разом з іншими однолітками (при цьому в освітніх організаціях здійснюється облік їхніх особливих освітніх потреб, надається специфічна педагогічна підтримка й корекційна допомога). Натомість інтеграція припускає акомодацию дітей з особливими освітніми потребами до вимог всієї системи освіти, що в цілому залишається незмінною, не пристосованою для навчання такої категорії учнів.

Уточнено, що діти з особливими освітніми потребами – це особи, які мають певні особливості розвитку та потребують специфічного педагогічного супроводу, спрямованого на додаткову компетентну підтримку в освітньому процесі.

2. Визначено, що готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти є складним, інтегративним особистісно-професійним утворенням, що передбачає систему поглядів і переконань, професійних знань, умінь та навичок для вирішення професійних завдань засобами музичного мистецтва, що формуються на основі усвідомлення мотивів і потреб у такій діяльності з урахуванням особливостей розвитку інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти.

3. У структурі готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти виокремлено мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти, а також обрано критерії та показники означеного феномену: особистісно-настановний (показники: усвідомлення значущості впливу мистецтва та музичної творчості на особистісний розвиток дитини з особливими освітніми потребами; здатність виявляти толерантність; наявність емпатії); орієнтаційно-інформаційний (показники: обізнаність із теоретичними основами інклюзивної освіти та організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; з особливостями психічного і фізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; із сучасними психолого-педагогічними методами навчання та виховання на уроках музичного мистецтва в умовах інклюзії); операційно-процесуальний (показники: вміння співпрацювати в міждисциплінарній команді щодо розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами; здійснювати

адаптації / модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб дитини; розробляти план уроку музичного мистецтва з урахуванням індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами) та оцінно-корегувальний (показники: здатність до рефлексії власної професійної діяльності; здатність до здійснення самоаналізу проблем і труднощів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках музичного мистецтва; здатність до прогнозування своїх дій та їх результату в професійній діяльності в умовах інклюзії). На основі визначених критеріїв і показників схарактеризовано чотири рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: високий, достатній, задовільний і низький.

4. Визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти.

5. Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що містить мету, наукові підходи та принципи, педагогічні умови, компоненти та критерії оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, навчальні цілі, засоби, форми й методи організації навчання на кожному етапі (ціннісно-зумовлений, практико-хронологічний, аналітично-творчий). Експериментальна методика формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти передбачала комплексне впровадження визначених і науково обґрунтованих педагогічних умов упродовж ціннісно-зумовленого, практико-хронологічного, аналітично-творчого етапів, включення до процесу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розробленого елективного навчального курсу «Основи професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти». Метою ціннісно-зумовленого етапу було формування позитивного емоційного ставлення майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та дітей з особливими освітніми потребами, зокрема. Другий – практико-хронологічний етап – сприяв систематизації та формуванні

знань щодо специфіки функціювання інклюзивного освітнього середовища та професійної діяльності в ньому вчителя музичного мистецтва. Третій – аналітично-творчий – передбачав формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вмій і навичок ефективної професійної діяльності в умовах інклюзивної світи. Для кожного етапу було визначено освітні цілі, зміст, засоби, форми і методи їх реалізації (лекції, тренінги, відкриті трибуни, круглі столи, дискусії, кейс-стаді, мозковий штурм, ділові ігри, практичні вправи, ігрове моделювання тощо).

6. Установлено, що реалізація моделі й експериментальної методики формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти з комплексним упровадженням визначених педагогічних умов дозволила досягти значних позитивних змін у рівнях вияву означеного феномену у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною. Так, готовність до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти на високому рівні характерна для 15,2% майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної (було 3,6%) і 4,7% – контрольної (було 3,8%) груп, на достатньому рівні – 49,1% респондентів експериментальної (було 12,5%) та 12,3% – контрольної (було 13,2%) груп, на задовільному рівні – 27,7% студентів експериментальної (було 40,2%) і 42,4% – контрольної (було 42,4%) груп, на низькому рівні – 8% майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної (було 43,7%) та 40,6% – контрольної (було 40,6%) груп. Статистичну значущість і не випадковість позитивних зрушень доведено застосуванням медіанного критерію.

Результати проведеного дослідження не висчерпують усієї повноти їх висвітлення і не претендують на всебічне розкриття означеної проблеми. Перспективу подальших досліджень убачаємо у формуванні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти в системі неперервної освіти та розробленні інтерактивних курсів дистанційного навчання в межах освітньо-професійних програм підготовки вчителів музичного мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Поліхроніді А. Г. Полікультурний підхід у сучасній музичній освіті. *Вісник Черкаського університету*. Серія : Педагогічні науки. Черкаси, 2015. № 36 (369). С. 20–25.

2. Поліхроніді А. Г. Використання аудіотренувань у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і освіта*. Одеса, 2016. № 1. С. 134–137.

3. Поліхроніді А. Г. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. *Наука і освіта*. Одеса, 2016. № 6. С. 82–85.

4. Поліхроніді А. Г. Специфіка професійної діяльності вчителя музики в умовах інклюзивної освіти. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2016. № 8 (139). С. 111–114.

5. Поліхроніді А. Г. Змістові та процесуальні складові підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2020. VIII (94), Issue : 236. С. 60–64.

6. Поліхроніді А. Г. Методика діагностування рівнів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2020. Вип. 25. Т. 2. С. 143–146.

7. Поліхроніді А. Г. Самостійна робота студентів як важлива форма організації навчально-виховного процесу в сучасному виші. *Управління якістю підготовки фахівців* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 21–22 квіт. 2016 р.). Одеса, 2016. Ч. 2. С. 184–186.

8. Поліхроніді А. Г. Розвиток толерантності в інклюзивній освіті : специфіка та перспективи. *Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХ столітті* : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ конф. (м. Харків, 10–11 червня 2016 р.). Харків, 2016. С. 41–44.

9. Поліхроніді А. Г. Особливості професійної діяльності вчителя музики. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук* : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ конф. (м. Одеса, 12–13 серпня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 75–78.

10. Поліхроніді А. Г. Сучасні освітні моделі навчання дітей з особливими потребами. *Психологія та педагогіка сучасності : проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні* : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ конф. (м. Львів, 26–27 серпня 2016 р.). Львів, 2016. С. 42–45.

11. Поліхроніді А. Г. Використання музикотерапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Управління навчальними закладами : досвід, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 27–28 жовтня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 74–76.

12. Поліхроніді А. Г. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів музики до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Управління та інновації в освіті : досвід, проблеми та перспективи* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 26–27 жовтня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 86–87.

13. Полихрониди А. Современные аспекты организации обучения детей с особыми образовательными потребностями на уроках музыки. *Мировая экономика и профессиональное образование в новых геополитических условиях* : материалы междунар. науч.-практ. конф., посвященной 25-летию университета «Туран» (г. Алматы, 6 октября 2017 г.). Алматы, 2017. С. 348–355.

14. Поліхроніді А. Г. Мотиваційний компонент готовності майбутніх учителів музики до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти

Управління та інновації в освіті: досвід, проблеми та перспективи: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 24–25 жовтня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 85–86.

АНОТАЦІЯ

Поліхроніді А. Г. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2021.

У дисертації представлено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. У роботі вперше визначено й науково обґрунтовано сутність феномену «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти»; визначено його структуру (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти), критерії (особистісно-настановний, орієнтаційно-інформаційний, операційно-процесуальний, оцінно-корегувальний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (високий, достатній, задовільний, низький). Науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти). Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Уточнено сутність конструктів «інтегрована освіта», «інклюзивна освіта», «діти з особливими освітніми потребами», «професійна діяльність учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти». Розроблено діагностувальну та експериментальну методики формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, елективний курс «Основи професійної діяльності

майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти»; різнорівневі творчі завдання і кейси.

Ключові слова: професійна діяльність, майбутні вчителі музичного мистецтва, інклюзивна освіта, готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, педагогічні умови, модель.

Summary

Polihronidi A. G. Training future musical art teachers for professional activity in the conditions of inclusive education. – On the rights of manuscript.

Thesis for a Candidate's degree of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Odesa, 2021.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem of training future teachers of musical art for professional activity in the conditions of inclusive education. For the first time the essence of the phenomenon "readiness of future music teachers for professional activity in the conditions of inclusive education" is defined and scientifically proved as a complex, integrative personal-professional formation, which provides a system of views and beliefs, professional knowledge, skills and abilities to solve professional problems in musical art, which are formed on the basis of awareness of motives and needs in such activities, tailored to the peculiarities of the development of an inclusive environment of general secondary education; its structure (motivational, cognitive, activity, reflexive components), criteria (personal-instructional, orientation-informational, operational-procedural, evaluation-corrective) with the corresponding indicators are defined; the levels of readiness of future music teachers for professional activity in the conditions of inclusive education (high, sufficient, satisfactory, low) are characterized.

The pedagogical conditions of formation the readiness of future music teachers for professional activity in the conditions of inclusive education are scientifically grounded (actualization of developing environment of higher education institution aimed at stimulation of creativity of future teachers of musical art in educational-professional (by nature) and musical (by content) activity, use of interactive teaching methods in the process of partner interaction of future teachers of musical art as a y The essence of the constructs "integrated education", "inclusive education", "children with special educational needs", "professional activity of teachers of musical art in conditions of inclusive education" was clarified.

A model of formation of readiness of future music teachers for professional activity in the conditions of inclusive education, forms and methods training organization at each stage (value-conditioned, practical-chronological, analytical-creative stages) was developed.

Developed and implemented diagnostic and experimental methods of forming the readiness of future music teachers for professional activities in an inclusive education, an elective course "Fundamentals of professional activities of future music teachers in an inclusive education"; multilevel creative tasks and cases.

It is established that the implementation of the model and experimental methods of forming the readiness of future music teachers for professional activity in inclusive education with comprehensive implementation of certain pedagogical conditions allowed to achieve significant positive changes in the levels of this phenomenon of the experimental group of students compared to control group.

Keywords: professional activity, future teachers of musical art, inclusive education, readiness of future teachers of music art to professional activity in the conditions of inclusive education, pedagogical conditions, model.

Підписано до друку 23.03.2021
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/16. Зам. № 5166/19
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.